

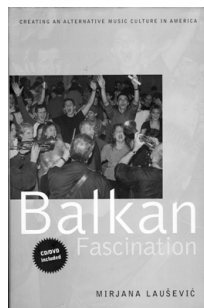
Stanje sa starijim notnim zapisima također pokazuju nepregledne lakune, a starost im seže u godine početka 19. stoljeća (zapisi iz Bakra u Sonnleithnerovoj zbirci, koja se čuva u arhivu svoga osnivača, Johanna Sonnleithnera, u Gesellschaft der Musikfreunde u Beču, a dio je velike skupljačke akcije iz 1819. godine), u drugu polovicu 19. stoljeća (zapisi Franje Ksavera Kuhača, 1869. i Josipa Glanca, 1870.), pored doista najrarednijih (uz tekst *Neplaćte se...*, 1564. iz Muke Gospodina našega, g. 1556. pohranjene u Arhivu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu, IV a 47) i onih još pomalo dubioznih (znakovi u *Kijevskim listićima*, *Misalu kneza Novaka*). Lakune možemo donekle smanjiti i pojasniti prihvaćanjem u nasljeđe glagoljaške, odnosno hrvatske crkvene glazbe i onih slojeva koji su ordinirani u 17. stoljeću (liturgijske knjige u redakciji Rafaela Levakovića, Bartola Kašića u organizaciji Congregatio de Propagande Fidae, ali s notama gregorijanskoga korala). Tako je gregorijanika, a s njom i franjevačka tradicija, uspjela utjecati na mnoge načine (škole itd.) i obilježiti mnoge napjeve psalmodije, lekcijskog i evanđeljskoga repertoara.

Ovaj izbor pučkoga crkvenog pjevanja u Šibenskoj biskupiji – pjevana baština u Vodicama, župa Našašća Svetoga Križa – kojom se na prvome mjestu željelo iznijeti primjere tradicijskih (možda najstarijih, revitaliziranih i stoga možda konzerviranih) napjeva, nudi i kriterije ljepote glazbe i izvedbi, što je ostvareno s jakom tehničkom ekipom. I posljednje, ali ne i manje važno, rado bismo vidjeli više snažnijeg znanstvenog pristupa u izradi sličnih prezentacija.

Ovom izdanju uslijedila su i dva naredna: Pjevana baština: Pučko crkveno pjevanje u Šibenskoj biskupiji, Šepurina, župa Uznesenja Marijina Prvić Šepurina (Šibenik 2008., DVD, 4 CD-a i knjižica 160 str.) i Pjevana baština: Pučko crkveno pjevanje u Šibenskoj biskupiji, Stankovci, župa Uznesenja Blažene Djevice Marije (Šibenik 2008., DVD, 2 CD-a i knjižica 111 str.), a u pripremi su nova ovoga ambicioznog plana.

Gorana DOLINER

Mirjana Laušević, *Balkan Fascination, Creating an Alternative Music Culture in America*, Oxford University Press, Inc., New York, 2007., 299 str., 1 DVD.

Knjiga *Balkan Fascination: Creating an Alternative Music Culture in America* posljednje je djelo prerano preminule sarajevske etnomuzikologinje Mirjane Laušević. Knjiga donosi rezultate autoričina istraživanja američke *glazbene supkulture* (ili "affinity group", kako je naziva Mark Slobin), čiji se glazbeni interesi i praksa oblikuju prema glazbenim uzorima u tradicijskom glazbovanju jugoistočne Europe. Boraveći od 1991. godine u SAD-u, autorica se od samih početka susrela s vrlo neobičnim glazbenim fenomenom – balkanskom glazbenom scenom među pripadnicima američke zajednice (*Balkanites*) od kojih mnogi nemaju nikakve korijenske veze s ovim dijelom svijeta. Tradicijska glazba – sviranje, pjevanje i posebice folklorni ples – jedini su identifikacijski markeri koji povezuju ovu skupinu ljudi, ljubitelja glazbe. Balkansko "selo" u ovome primjeru postoji isključivo zahvaljujući zajedničkom interesu – skupnom izvođenju zajedničkoga glazbeno-plesnog repertoara. "Teren" kakvog poznajemo u klasičnom

smislu premješten je u kolektivnu imaginaciju članova glazbene zajednice. Dinamika glazbovanja određenog dijela zajednice, kojoj je glazba najvažnije vezivno tkivo, autoricu odvodi i korak dalje – u istraživanje procesa u američkoj kulturnoj povijesti koji su izravno ili neizravno stvorili čitav niz preduvjeta za današnju balkansku glazbenu scenu. Prema riječima recenzenta Marka Levyja, ovo je jedan od rijetkih zaokreta američke istraživačke prakse na istraživanje "nas" samih umjesto uobičajenog istraživanja glazbene prakse "drugih". Upravo to naglašava i sama autorica. Iako glazbenu komponentu – izvedbu prepoznaje kao krucijalnu sponu zajednice, ne zanimaju je glazbene kvalitete izvedbe (pri čemu bi se otvorili i problemi njezina autoriteta kao stručne osobe s balkanskim korijenima), što bi također bilo vrlo zanimljivom temom, nego je zanima ukupna slika fenomena u kontekstu američkoga društva i kulture.

Načini na koje Lauševića interpretira svoje rezultate upućuju na vrlo pronicavu i upućenu istraživačicu. Njezino mjesto u procesu istraživanja evoluiralo je od promatračkog do izvođačkog (dionica publike, istraživačica, učiteljica, studentica, izvođačica), tako da su i početne tradicionalne metode ispitivanja (ankete, razgovori, terensko istraživanje, participacija u glazbenim aktivnostima) u interpretaciji postupno evoluirale prema netradicionalnima. Prateći "teren" nekonvencionalno, autorica posebno izdvaja virtualnu komunikaciju (internetske stranice, forume, *chat*), naglašavajući pritom da je velika većina pripadnika skupine od ranih dana kompjutorske pismenosti virtualno umrežena, upućujući i tako na "elitnu" intelektualnu pripadnost većine pripadnika *Balkanitesa*. Osluškujući njihovu međusobnu komunikaciju, autorica upoznaje načine grupnog razmišljanja zajednice, uspijeva razumjeti njihov smisao za humor, načine komuniciranja zajedničkih viceva i šala, osnovna pitanja koja ih kao zajednicu zaokupljaju i na kojima zajednički rade. Sve je ovo navodi na tezu da njihovo djelovanje nije tek posve spontanom aktivnošću, a ono što je impresionira nije "balkanskost" tog pokreta nego upravo američka komponenta iz koje je ponikao.

Knjiga je podijeljena u četiri dijela koji približno pokrivaju različita povijesna razdoblja međunarodnoga folklornog plesa u SAD-u. Ne niže ih kronološki, već polazi od današnje balkanske scene, čije ju je djelovanje ponukalo da uopće krene u istraživanje tog zanimljivog fenomena. Prvo poglavlje locira balkansku scenu, predstavlja profil *Balkanitesa*, koji se sami međusobno tako nazivaju, donoseći pritom zanimljive etnografske opise balkanskih kampova kao središta zbivanja današnje balkanske scene. Drugo poglavlje razmatra zašto se pojedinci odlučuju upravo za balkansku glazbu. Nakon uvodnoga dijela, poradi jasnijeg predočenja mogućih razloga za razvoj i održanje današnje scene, autorica odlučuje predstaviti početke međunarodnog folklornog glazbenog izričaja u Americi. Rezultati do kojih je došla upoznaju nas sa slijedom društvenih praksi i ideologija te s bitnim sastavnicama američke kulturne povijesti koje su kroz povijest promovirale ovu vrstu aktivnosti, što je sve moglo, ali i nije moralo biti, ključnim razlozima za nastanak i zamah toga pokreta.

Drugi je dio knjige posvećen povijesti različitih oblika folklornih plesnih programa u društvenim domovima za imigrante ("settlement houses") u okviru tjelesnog odgoja u školama te na poslijetku u rekreacijskim pokretima s kraja 19. i u prvim desetljećima 20. stoljeća. Tvorci ovih programa od početka su imali jasno zacrtan osnovni cilj – socijalizaciju imigranske zajednice u jedinstvenu cjelinu ("melting pot"), što su djelomice ostvarivali i folklornim plesom. Ostvarenje ideja o folklornom plesu kao društvenoj poveznici nastavljeno je u razdoblju velike ekonomske krize 1930-ih godina razvojem međunarodnog folklornog plesa. Iz prikazanih se primjera može zaključiti da je među prvotnim programima domova za useljenike, školskog tjelesnog odgoja, a poslije i rekreacijskih skupina, bilo vrlo mnogo sličnosti i u repertoara i u pristupima i načinima predstavljanja plesnih programa. Osim ideoloških i metodoloških preklapanja, glazbeno-plesni je predložak čestoput bio isti poradi učitelja plesa koji su u oba pokreta bili aktivnim sudionicima. Jedina je velika razlika u tome što je prva faza bila usmjerena u prvome redu novopridošlim imigrantima, a druga "naturaliziranim" Amerikancima.

Treći je dio knjige posvećen začecima modernoga pokreta međunarodnog folklornog plesa. Riječ je o brojnim neovisnim klubovima i skupinama čija se popularnost manifestirala u zavidnoj aktivnosti u svim dijelovima SAD-a. Autorica posebno izdvaja Michaela Hermana, Songa Changa i Vytautasa Beliajusa koje, uz aktivnosti Mary Wood Hinman i njujorškog *Folk Festival Councila*, današnji *Balkanites* smatraju inicijatorima suvremene balkanske scene. Sedmo poglavlje daje uvid u važnost Svjetske izložbe 1939.-1940. godine za razvitak međunarodnog folklornog plesa kao važnog nacionalnog pravca u Americi.

Četvrti, posljednji dio knjige, posvećen je razvoju međunarodnoga folklornog plesa – od tzv. "ludovanja za Balkanom" 1950-ih pa do današnje "balkanske scene". U završnom dijelu autorica pokušava opravdati svoju nemogućnost zajedničke interpretacije individualnih pogleda pripadnika "sela", zaključujući da je veličina pokreta upravo u dijaloškom razglabanju, mijenjaju i redefiniiraju zamišljene scene. Po/dijeljeni svjetovi ("shared worlds"), kako ih autorica naziva, nastaju kao rezultat višeslojnih verbalnih i inih dijaloga, što je zapravo i temeljem njezina rada. Povijest pokreta, koju je tijekom istraživanja sve više razotkrivala, u suprotnosti je s uvriježenim nazorom o njegovoj recentnosti i spontanosti uključivanja njegovih dionika. *Balkanites* su naima skloni zanemariti ili čak negirati procese koji su prethodili njihovu pojavljivanju. No, ipak stoji činjenica da ti skupljači *memorabilija* (nošnji, nakita, glazbala, pjesama, plesova), koje povezuje čvrst osjećaj pripadnosti skupini, svoju glazbu radije usvajaju putem zvučnih i vizualnih terenskih zapisa negoli iz notnih zapisa, tražeći i tako svoje zamišljeno virtualno "selo", koje je postojalo u nekom drugom vremenu. "Dobra stara vremena" koja idealiziraju prošlost idiličnim, pastoralnim prikazom harmonične seoske zajednice bez utjecaja degenerativnog tehnološkog i medijskog napretka, izgrađena su na antiurbanom, antimodernom i antikomercijalnom, a sastavni su dio svake naučene pjesme, svakog otplesanog kola. Njihovo će "selo" i nadalje ostati u zalog generacijama koje dolaze da zajednički kreiraju svoj američki dom, kako su to činile i generacije prije njih.

Joško ČALETA